

Pysyvyyttä sähköiseen viittaamiseen

Arkistolaitoksen uusi lähdeviitepalvelu tekee digitoituihin aineistoihin viittaamisen ennennäkemättömän helppoksi. Palvelu poimii automaattisesti aineiston viitetiedot ja tuo niiden yhteyteen sähköisen pysyvän tunnisteiden, jonka avulla lähteen löytäminen käy yhdellä klikkauksella. Viitetiedoista ja pysyvistä tunnisteista muodostuvan lähdeviitteen voi vaivatta kopioida ja liittää oman tutkimuksen alaviitteeseen tai viedä muistiinpano-ohjelmaan.

Sähköisten aineistojen käyttäminen tutkimuksessa yleisty huimaa vauhtia, mikä aiheuttaa ongelmia lähdeviitekäytäntöihin. Sähköiselle puolelle ei ole ehtinyt muodostua perinteisille aineistoille ominaisia vakiintuneita viittaamistapoja, jotka tulevat tutuiksi jo historian perusopinnoissa. Useimmiten käytetään verkkosivujen linkkejä ja viittaamispäivämääriä. Tämä ei ole kovinkaan hyvä ratkaisu, sillä linkit katkeilevat, kun verkkosivustoja uudistetaan, joten aineistot saattavat hukkua nopeasti. Sähköisten julkaisujen tilanne on ollut selkein, sillä julkaisuarkistot käyttävät yksilöllisiä urn-tunnisteita, jotka varmistavat julkaisun löytymisen verkkosivu-uudistuksista huolimatta.

Arkistolaitos on ottamassa saman järjestelmän käyttöön Digi-

taaliarkistossa ja rakentamassa sen yhteyteen palvelun, joka automaattisesti kerää aineiston tiedot lähdeviitteen muotoon. Tämä helpottaa muistiinpanojen tai lähdeviitteiden tekemistä, mutta parhaan hyödyn siitä saa sähköisen julkaisemisen yhteydessä: pysyvän tunnisteiden avulla alkuperäisaineisto on yhden klikkauksen päässä tieteellisestä tutkimuksesta.

Järjestelmän tuottamassa lähdeviitteessä on kaksi osaa: aineiston pysyvä tekninen tunniste ja sen selkokielliset viitetiedot. Palvelu tuo lähdeviitteen sinne, missä aineistoa käytetään. Kun tutkija katsoo digitoitua aineistoa ruudultaan, hän näkee samalla viitteen ja voi kopioida sen itselleen napin painalluksella. Suunnitelmissa on myös hyödyntää nykyajan muoti-ilmiötä: jos arkistolaitoksen Digitaalarkistosta löytyy niin kiinnostava asiakirja, että siitä on heti kerrottava kollegoillekin, sen jakaminen käy nopeasti Facebookissa tai Twitterissä.

Arkistolaitoksen digitoituille aineistoille annettavat pysyvät tunnisteet ovat teknisiä urn-järjestelmän mukaisia numerosarjoja. Tunnisteiden avulla alkuperäisaineisto löytyy järjestelmien muutoksista huolimatta. Käyttäjän näkökulmasta urn-tunniste käyttäytyy kuin tavallinen verkkolinkki, vaikkei se sellainen olekaan: kun tunnistetta klikkaa tai sen laittaa verkkoselaimen, oikea sivu aukeaa. Järjestelmän hienous piilee siinä, että urn-järjestelmä käy matkalla kurkistamassa omista tiedoistaan, missä päin verkkoa aineisto nykyisin si-

jaitssee. Tietoverkkojen nopeuksilla kurkistus tapahtuu niin nopeasti, ettei käyttäjä ehdi sitä huomata.

Kun arkistolaitos uusii järjestelmiään ja Digitaalarkistoaan, ilmoitetaan muutokset keskitetysti urn-järjestelmään, joten pysyvät tunnisteet osaavat perille jatkossakin. Näin ollen urn-tunnisteet tekevät katkeilevista linkeistä ja katoavista aineistoista historiaa.

Urn-tunniste on ulkomuodoltaan sattumanvaraiselta näyttävä nippu kirjaimia ja numeroita, joten se ei riitä tutkimuksen lähdeviitteeksi. Tämän takia arkistolaitos rakentaa lähdeviitepalveluunsa myös selkokielliset lähdeviitteet, jotka poimivat mukaan digitoidun aineiston tunnistetiedot.

Lähdeviitekäytänteet vaihtelevat oppiaineesta ja yliopistosta toiseen, joten palvelun käyttämistä muotoiluista päätetään yhdessä tutkijoiden kanssa. Arkistolaitos on asettanut tätä varten lähdeviitetyöryhmän, jossa on edustajia eri yliopistojen historian oppiaineista, tieteellisistä seuroista ja sukututkijoista. Työryhmä pohtii, miten arkistoaineistoihin viitataan ja mitä tietoja tarvitaan. Keskeistä on myös päättää siitä, mihin järjestykseen tiedot asetetaan ja tuleeko väliin pilkkuja vai pisteitä. Koska nykyiset lähdeviitekäytänteet ovat hyvin vaihtelevia, palvelu ei voi tarjota lähdeviitettä, joka sopisi sellaisenaan kaikkialle ja kaikkiin tilanteisiin, mutta yhteistyöllä luodaan malli, joka on mahdollisimman so-piva.

Vaikka lähdeviite vaatisikin muokkauksia, se nopeuttaa viittaamista, sillä järjestelmä poimii mukaan keskeisimmät tiedot. Sen saa kopioitua palvelusta ja liitettyä omaan tutkimukseen, jonka jälkeen sille voi tehdä tarvittavia muokkauksia ja täydennyksiä. Yhteistyössä päätetty malli tulee kuitenkin aikaa myöten yhdenmu-kaistamaan viittaamiskäytänteitä, vaikkei se yhteiseen muotoon siirtymistä vaadikaa.

Viite: 7880 Karja- ja kylvöluettelo 1635-1635, Uudenmaan ja Hämeen läänin tilejä, KA.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201208136290>

Kopioi

Lähdeviitteen tiedot poimitaan automaattisesti arkistolaitoksen tietokannasta, joten järjestelmä asettaa joukon rajoituksia viitteille. Aineisto on luetteloitu arkistotietokantaan vain yhdellä kielellä (pääosin suomeksi, jonkin verran myös ruotsiksi), joten kielivaihtoehdot vaativat luettelotietojen kääntämistä. Samoin yksittäisen asiakirjan päivityksiä tai otsikkotietoja ei järjestelmästä löydy, mutta tämä puute on vähitellen korjaantumassa, kun Digitaaliarkiston aineistojen indeksoinnit edistyvät.

Saatavilla olevien tietojen rajallisuus ei ole ongelma lähdeviiteautomaatin käyttämisessä, sillä tälläkin hetkellä arkistoluettelot ja -tietokannat antavat osan lähdeviitteisiin kerättävistä tiedoista; loput tutkija poimii itse asiakirjoista ja tarvittaessa kääntää ne toiselle kielelle. Uuden palvelun avulla valmiita tietoja ei tarvitse enää uudelleen kirjoittaa.

Hanke on pääsemässä pilotoituvaiheeseen jo kuluvan kevään aikana. Ensimmäistä tieteellistä artikkelia lähdeviitepalvelun tarjoamilla nooteilla kirjoitetaan huhtitoukokuussa ja se tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa *Ennen & Nyt* -verkkolehdessä. Kun julkaisuprosessi on käyty läpi, voidaan pilottartikkelista palata alkuperäisaineistoon pysyvien tunnisteiden avulla. Pilotoinnin kokemusten perusteella siirrytään vuoden 2014 puolella varsinaiseen tuotantovaiheeseen, jossa koko arkistolaitoksen Digitaaliarkiston aineisto saa omat tunnisteensa.

Tätä kirjoitettaessa digitoitua kokoelmaan kuuluu noin 17,3 miljoonaa digitoitua yksikköä ja uusia tulee koko ajan. Kun lähdeviitepalvelu saadaan käyttöön, melkoinen osa suomalaista kulttuuriperintöä on sähköisessä muodossa pysyvästi tunnistettavissa ja helposti viitattavissa.

– OUTI HUPANIITU